

Handreiking Aanpak van armoede en schulden

WASSER - JAHRESABRECHNUNG
vom 01.07.2011 bis 26.06.2012

	Betrag in EUR
Grundgebühr	333,18
Grundgebühr	33,32
Verbrauch	366,50
Grundwasser	420,00
Abwasser	53,50
Abwasser	31,00
Summe	22,90

Ihr Verbrauchs-Check gerechnet auf ein Normjahr (365 Tage)

230 M3 Verbrauch	
279 M3 Verbrauch	
-49 M3 Verbrauch	

Rechnung der Marktgemeinde Hörsching, 4063
30.08.2012 auf Ihr Konto Nr. 2417855,
100,00 (inkl. USt.) werden frühestens
auf den folgenden Seiten.

KOMMUNALE DIENSTE - EIN UNTERNEHMEN DER LIND AG
LIND AG, Marktstraße 1, 4063 Hörsching, Austria
Tel: +43 (0) 7242 20210, Fax: +43 (0) 7242 20220, E-Mail: office@lind.com
BIC: LINDA3333, IBAN: AT 85 1200 0000 0000 0000 0000
Kontakt: +43 (0) 7242 20210, E-Mail: office@lind.com

Material: Kabel etc.
Montagepauschale

1,5 mm²
Schalter, 500 Watt
(A/B/C) in der
1,00 STK
1,00 STK
1,00 STK

Wat zijn de ontwikkelingen

relevante vragen voor
adviesraden en gemeenten

Armoede en schulden: structureel karakter

Armoede en schulden zijn hardnekkige problemen, met vaak een structureel karakter. Dat betekent dat individuen of huishoudens die ermee te maken krijgen daar veelal langdurig de consequenties van ondervinden. Zowel persoonlijke, sociale, maatschappelijk en economische factoren spelen een rol bij het ontstaan van armoede en schulden. Deze factoren beïnvloeden en versterken elkaar wederzijds. Armoede leidt onder meer tot stress, schaamte en een slechtere gezondheid. Een slechte gezondheid maakt het moeilijker om werk te behouden, en de geldnood die daar het gevolg van is kan stress opleveren, wat weer een negatieve invloed heeft op de gezondheid.

Daarnaast is ook uit het WRR rapport '[weten is nog geen doen](#)' (2017) naar voren gekomen dat armoede ook iemands denken en handelen kan beperken. Doordat armoede tot stress leidt en stress leidt tot verminderde mentale prestaties. Ook moet er bij deze thematiek rekening gehouden worden met het taboe dat op dit onderwerp rust. Bijvoorbeeld voor jongeren en zzp'ers. Deze op elkaar inwerkende factoren maakt de aanpak van armoede en schulden niet makkelijk: het is niet mogelijk om het vraagstuk met één beleidsmaatregel of met één partij in één keer op te lossen.

Extra risicogroepen

Bepaalde groeperingen zoals ouderen, eenoudergezinnen, minderheidsgroeperingen en zzp'ers lopen extra risico om onder de armoedegrens te komen of hebben grote moeite om eruit te komen. Externe factoren als hoge werkloosheid en de crisis in de (wereld)economie spelen een rol bij de toename van armoede. Voor één op de vijf huishoudens geldt dat zij dusdanig achterstanden hebben dat zij te kampen hebben met betalingsproblemen (Nibud, 2019). 8% heeft zeer ernstige betalingsachterstanden, waarbij zij bijvoorbeeld te maken krijgen met het afsluiten van de energie of loonbeslag of de regeling wanbetalers van het CAK.

Volgens het meest recente armoederapport van het SCP/CBS is de armoede een hardnekkig probleem. Nederland telde in 2017 in een periode van hoogconjunctuur nog steeds ongeveer 1 miljoen mensen in armoede. Het aantal mensen dat in armoede leeft, groeit tot 2035 met ruim een kwart. Dat komt door o.a. het kabinetsbeleid om na 2021 de bijstandsuitkering stapsgewijs te verlagen. De coronacrisis komt daar bovenop. [Door de economische krimp neemt de armoede waarschijnlijk extra toe](#). Armoede (en financiële problemen) kunnen leiden tot een toename van relatieproblemen, toename van gevoelens van eenzaamheid, uitsluiting, stress, schaamte, machteloosheid en afname van sociale mobiliteit.

Risicogroepen betreffende schulden zijn: jongeren met een lage opleiding, alleenstaande ouders, sociale minima, werklozen, mensen met flexcontracten, zzp'ers, verslaafden en mensen met geestelijke gezondheidszorg (ggz-)problematiek. Steeds vaker zien we dat ook huizenbezitters en ouderen daaronder vallen. Net als bij armoede zijn oorzaken van schulden vaak verbonden aan de omgeving (zoals de economische situatie bijv. daling van inkomen), het gedrag van de betrokkene, ingrijpende gebeurtenissen zoals een scheiding of ziekte, of persoonlijke factoren zoals laaggeletterdheid een verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek.

Corona en armoede/schulden

Een vijfde van de Nederlanders boven de 18 heeft door de coronacrisis een lager inkomen*. De terugval in inkomen is vooral goed zichtbaar bij jongeren, zelfstandigen en flexwerkers. Al met al lijden lage inkomens het meest onder de coronacrisis: hun werkzaamheden lenen zich moeilijker voor thuiswerken en daarnaast hebben zij nauwelijks spaargeld om de terugval in inkomsten op te vangen**. Een zorgelijke situatie: voordat je het weet is een niet problematische schuld opgelopen tot een problematische schuld.

Wat zijn de ontwikkelingen?

Armoedebestrijding en schuldhulpverlening domeinoverstijgend

Armoedebestrijding en schuldhulpverlening zijn belangrijke taken van gemeenten. Gemeenten bieden diverse mogelijkheden en voorzieningen aan om armoede aan te pakken en schulden op te lossen, maar het effect is nog niet groot genoeg. Wijkteams hebben een belangrijke taak als het gaat om signaleren, begeleiden en toe leiden naar hulp bij armoede en schulden. Maar zij hebben nog te weinig kennis en vaardigheden op het gebied van armoede- en schuldbestrijding. Daarnaast is het aanbod in gemeenten soms versnipperd en zijn de drempels om voor schuld-

Definitie armoede:

In deze handreiking spreken we van armoede in situaties waarin mensen onvoldoende materiële, culturele en sociale middelen hebben, waardoor zij zijn uitgesloten van een levensstandaard die in de samenleving waarin zij leven als minimaal wordt gezien. Hierbij sluiten we enerzijds aan bij definities die armoede kaderen rondom een gebrek aan geld en inkomen (CBS, 2018) en anderzijds bij definities die verwijzen naar het langdurig niet kunnen voorzien in een aantal levensbehoeften, wat gepaard gaat met achterstanden op het sociale vlak (Hoff, Wildeboer Schut, Goderis & Vrooman, 2016).

Definitie van schulden:

Ook rondom het begrip 'schulden' circuleren verschillende definities. Bijna iedereen heeft schulden, zoals huiseigenaren met een hypotheekschuld, hoger opgeleiden met een studieschuld, en wie met een creditcard betaalt heeft een tijdelijke lening bij de creditcardverstrekker. In deze gevallen gaat het om een schuld waarbij 'een ander nog geld van je krijgt' ofwel een betalingsverplichting. Voor de meeste mensen zijn schulden geen probleem, omdat ze voldoende inkomen of spaargeld hebben om hun betalingsverplichtingen na te komen (Jungmann & Madern, 2017). Er zijn echter ook huishoudens die zo diep in de schulden zitten, dat ze hun situatie niet zelfstandig kunnen oplossen. En er zijn huishoudens die nog geen problematische schulden hebben, maar zich wel in de risicozone bevinden. In deze handreiking gaat het over problematische schulden. We spreken van problematische schulden als mensen niet in staat zijn om binnen 36 maanden aan hun afbetaalverplichtingen te voldoen. In deze definitie gaat het niet om de omvang of aard van de schulden, maar om de capaciteit om de schulden af te lossen.

Bron: [Wat werkt bij de aanpak van schulden en armoede \(Movisie, 2020\)](#)

hulp in aanmerking te komen te hoog. Ook zie je dat in sommige gemeenten bijvoorbeeld groepen ondernemers worden uitgesloten van schuldhulpverlening. De uitdaging is te komen tot een integrale, doorlopende en toegankelijke ondersteuning gericht op empowerment.

Meer aandacht voor stress-sensitief werken

Stress-sensitief werken is een manier van werken die rekening houdt met de gevolgen van schaarste. Bij stress-sensitief werken richt alles in de dienst- en hulpverlening zich op het verminderen van stress. Dit kan door praktische zaken laagdrempelig te maken, denk aan brieven in begrijpelijke taal, de wijze van bejegening aan een balie tot het optimaal rekening houden met de mate van zelfredzaamheid van de client en hierbij aan te sluiten.

Ook is er steeds meer aandacht voor outreachend werken. Door vroegsignalering en outreachend werken krijg je te maken met inwoners die niet zelf het initiatief tot hulpverlening genomen hebben. Hierdoor krijgen medewerkers, maar ook betrokken ketenpartners te maken met inwoners die minder mondig zijn, minder initiatiefrijk zijn en vaak zeer afwachtend zijn.

Groeiende groep 'nieuwe armen'

Sinds 1990 stijgt het aandeel van werkende armen (Hulst, 2019). Een subgroep daarbinnen bestaat uit mensen met een hoog inkomen. Gemeenten zien steeds meer mensen met een hoog inkomen in de financiële problemen komen. Dit komt onder meer door de flexibele arbeidsmarkt (en inkomens), stijgende vaste lasten, dubbele woonlasten na echtscheiding of te weinig ruimte om een financiële buffer op te bouwen (Divosa, 2019). Gemeenten hebben vaak moeite om deze groep in kaart te brengen, te bereiken en hun behoeften inzichtelijk te maken (Wagemakers, 2019). Een ander voorbeeld zijn hoogopgeleiden die bovenmodaal verdienen, maar door het wegvallen van werk door ziekte of reorganisatie in de armoede terechtkomen.

Relevante vragen voor adviesraden en gemeenten

- In hoeverre is de afdeling schuldhulpverlening eenvoudig vindbaar en bereikbaar voor iedereen?
- Is er voldoende aandacht voor de bejegening van mensen met schuldenproblematiek?
- Hebben sociaal wijkteam voldoende kennis en vaardigheden op het vlak van armoede en schulden? Vragen zij bijv. goed door naar geldzorgen, ook als een inwoner binnenkomt met een vraag op een ander leefgebied?

Stress (door Marc Mulder: ervaringsdeskundige)

Schulden zorgen voor veel stress en deze stress heeft vergaande gevolgen voor de manier waarop mensen functioneren. Dit vraagt een bijzondere aanpak waarbij er veel rekening wordt gehouden met de gevolgen van stress. Het is belangrijk dat gemeente en schuldhulpverlening op een stress-sensitieve manier te werk gaan omdat begrip voor mensen in een stressvolle situatie de sleutel is naar een menswaardig oplossing. Wat opvalt in gesprekken met ervaringsdeskundigen is dat er vrijwel altijd gezegd wordt dat er niet goed geluisterd is. De ervaring is dat er te weinig aandacht is voor het persoonlijk verhaal en dat dit zorgt voor veel frustratie en zelfs meer stress.

Uitzichtloosheid

Mensen die in langdurige stress door schulden leven verliezen op den duur hun geloof in een oplossing. De situatie wordt uitzichtloos. Ook voor mensen die langdurig in armoede leven geldt dat zij in een uitzichtloze situatie verkeren. Het gevolg van uitzichtloosheid is dat mensen zich gaan afsluiten van hulpverlening en ondersteuning. Zonder geloof in een oplossing kost meewerken aan instanties alleen maar energie zonder dat dit een oplossing dichterbij brengt. Afspraken worden afgezegd of mensen komen niet meer opdagen. Vaak wordt dit geïnterpreteerd als verminderde motivatie, de werkelijkheid is dat er vooruitzicht is op een

- In hoeverre is het beleid gebaseerd op de meest actuele kennis over wat werkt bij armoede- en schuldenbestrijding, zoals stress-sensitief werken?
- Hoe wordt vroegsignalering vormgegeven? Is er aandacht voor training in outreachend werken voor medewerkers?
- Wordt er voldoende aandacht besteed aan preventie, zodat oplopende schulden en toename van armoede voorkomen kunnen worden?
- In hoeverre wordt er op het gebied van armoedebestrijding samengewerkt met maatschappelijke initiatieven, wooncoöperaties, onderwijs, kerken/moskeeën en bedrijven? Is er genoeg verbinding tussen de Participatiewet, Wmo en Jeugdzorg? Wordt er binnen de gemeentelijke organisatie voldoende e samengewerkt tussen sociaal domein en werk en inkomen?
- Ervaren cliëntenraden en ervaringsdeskundigen dat zij voldoende en structureel betrokken zijn bij de vormgeving en uitvoering van beleid?

Waar kan ik meer informatie krijgen?

- Rijksoverheid: [Kom uit je schuld](#)
- WRR rapport: [Weten is nog geen doen](#)
- Movisie: [Wat werkt bij de aanpak van armoede](#)
- Movisie: [Wat werkt bij schuldhulpverlening](#)
- Movisie: [E-learning signaleren en begeleiden van financiële problemen door wijkteams](#)
- Movisie: [Stress-sensitief werken](#)
- Ervaringskennis armoede en schulden: [Sterk uit Armoede](#)
- Meer over stress-sensitief werken: [artikel zorg en welzijn](#), [Artikel armoedemagazine \(Platform 31\)](#)

Betreffende corona:

- Artikel Movisie: [armoede door corona](#)
- Artikel Movisie: [werken aan financiële rust bij cliënten in zes stappen](#)
- * Een op de vijf Nederlanders verdiende in maart minder dan normaal als gevolg van de coronacrisis [zegt het Nibud gebaseerd op een steekproef onder 1.050 Nederlanders van achttien jaar en ouder](#).
- ** Lage inkomens lijden het meest onder de coronacrisis blijkt uit [onderzoek van economen van Tilburg University, de Universiteit van Bonn en IZA](#), zij analyseerden gegevens van 5500 respondenten.

betere toekomst. Het is belangrijk dat instanties en organisaties beseffen dat het minder gaat om motiveren maar meer om het bieden van perspectief.

Belemmeringen

Mensen in armoede die willen werken aan het verbeteren van hun situatie en mensen met schulden die willen werken aan een oplossing ondervinden vaak veel belemmeringen. Deze belemmeringen zijn een belangrijke oorzaak voor het gevoel van uitzichtloosheid. Voor een deel liggen deze belemmeringen in de eigen perceptie, maar een groot deel van de belemmering zijn opgeworpen door de manier waarop onze maatschappij

georganiseerd is. Denk bijvoorbeeld aan het sturen van brieven aan laagtalige mensen. Of de verplichting om schulden af te lossen terwijl er beslag op inkomen ligt. Gemeenten en hulpverleningsorganisaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren door deze belemmeringen in kaart te brengen en te zoeken naar oplossingen voor de mensen die ermee te maken hebben. Dit kan door met mensen in gesprek te gaan over de problemen en belemmeringen die zij ondervinden. Er gaat nu veel aandacht uit naar gedrag en motivatie van mensen terwijl de belemmeringen waarmee zij te maken krijgen gewoon blijven bestaan. Een oplossing moet echt van twee kanten komen.

Deze handreiking is opgesteld door Movisie (Karin Sok en Shahrzad Nourozi) in samenwerking met Vilans (Inge Redeker en Marjolein de Meijer). Eindredactie: Koepel Adviesraden Sociaal Domein